

Úvod: Funkce slovosledu

Slovosled, aktuální členění, prozódie

Slovosled, určitost, jedinečnost

Funkce slovosledu

Slovosled je však jazykový nástroj, který si nárokuje celá řada sémantických a pragmatických kategorií. Jasinskaja & Šimík forthcoming

Aktuální členění (kontrastivní topik, fokus, ...)

- (3) A Děti se zas perou?
 B Jo, ale Aničku tentokrát praštil Honzík.

Životnost či lidskost referentu

- (4) *Kontext*: Co je za řev?
 a. Honzík praštil Aničku. S < O
 b. Aničku zasáhl proud. O < S
- (5) *Kontext*: Jak probíhá vyšetřování?
 a. Položil jsem Mirkovi nějaké otázky. IO < DO
 b. Podrobil jsem Mirka výslechu. DO < IO

Funkce slovosledu

Slovosled je však jazykový nástroj, který si nárokuje celá řada sémantických a pragmatických kategorií. Jasinskaja & Šimík forthcoming

Vázaná interpretace zájmen

- (6) a. Ukázal jsem Jitce_i její_i maminku. IO < DO
 b. Ukázal jsem Jitku_i její_i mamince. DO < IO

Určenost

- (7) a. Chlapec zanesl dříví do kůlny. ≈ 'the boy'
 b. Do kůlny zanesl dříví chlapec. ≈ 'the boy' / 'a boy'

Prozódie

- (8) a. V obchodě si Sára koupila něco na ZUB. V < O
 b. V obchodě si Sára něco KOUPILA. O < V

Korpusová studie

Šimík & Burianová to appear

Korpus

- Český národní korpus (SYN2010)
- Pouze **beletrie** → relativní stylová homogenita a blízkost hovorové češtině
- překlady vyloučeny

Vzorek

→ Závěrečný vzorek **315 výskytů** holých NP.

Anotace: Kategorie

Základní anotace:

- Absolutní pozice NP ve větě: **initial, medial, final**
- Relativní pozice NP vůči verbu: **preverbal, postverbal**
- Určenost NP: **definite, indefinite**

Pomocná/Exploratorní anotace:

- Větněčlenská platnost: **subject, object, adverbial**
- Podtyp určenosti: **unique, anaphoric** (plus many subtypes)
- Podtyp neurčenosti: **presentational, quantified-over** (by Neg, Adv)
- Reference k: **entity, event, temporal interval, . . .**
- Gramatické číslo: **singular, plural**
- Modifikace: **none, premodified, postmodified, both**
- Danost: **given, new**
- Fokus: **narrow focus, part of focus, part of background**

Anotace: Kritéria

Pozice

- Pozice celé NP, nejen N.
- Funkční materiál (spojky atd.) se nezapočítávají.

Určenost

- Prohledání předchozího kontextu.
- Možnost substituce demonstrativní NP nebo neurčitou NP?
- Je splněna jedinečnost reference?
- Překlad do angličtiny.
- Nejasné případy byly vyloučeny (zbylé výskyty: 315).

Anotace: Příklady

(14) [...] z prostoru přechodové komory [...] Rozesmáli si a začali tleskat, když se ekolog vysoukal z < **komory** >.

- AbsPos: **final** | RelPos: **postverbal** | Def: **definite**
- SynFunc: **Adv** | Def-Type: **anaphoric (ident)** | Ref.to: **entity** | Num: **sg** | Mod: **none** | Given: **given** | Focus: **part-of**

(15) Přišel jsem na nový < **druh** > atomové bomby.

- AbsPos: **final** | RelPos: **postverbal** | Def: **indefinite**
- SynFunc: **Obj** | Indef-Type: **presentational** | Ref.to: **entity** | Num: **sg** | Mod: **pre+post** | Given: **new** | Focus: **part-of**

Výsledky: Vliv absolutní pozice potvrzen

	INITIAL		FINAL		MEDIAL		TOTAL
DEF	61	(43.4)	85	(109.1)	61	(54.5)	207
INDEF	5	(22.6)	81	(56.9)	22	(28.5)	108
TOTAL	66		166		83		315

Hypothesis

- Initial bare NPs more likely to be definite (and final ones more likely to be indefinite).

Výsledky: Vliv absolutní pozice potvrzen

	INITIAL	FINAL	MEDIAL	TOTAL
DEF	61 (43.4)	85 (109.1)	61 (54.5)	207
INDEF	5 (22.6)	81 (56.9)	22 (28.5)	108
TOTAL	66	166	83	315

Hypothesis

- Initial bare NPs more likely to be definite (and final ones more likely to be indefinite).

Results

- Overall: Effect of position on definiteness confirmed ($\chi^2(2) = 38.64, p < .001, n = 315$).

Výsledky: Vliv absolutní pozice potvrzen

	INITIAL	FINAL	MEDIAL	TOTAL
DEF	61 (43.4)	85 (109.1)	61 (54.5)	207
INDEF	5 (22.6)	81 (56.9)	22 (28.5)	108
TOTAL	66	166	83	315

Hypothesis

- Initial bare NPs more likely to be definite (and final ones more likely to be indefinite).

Results

- Overall: Effect of position on definiteness confirmed ($\chi^2(2) = 38.64, p < .001, n = 315$).
- More definites / fewer indefinites in initial position than expected ($\chi^2(1) = 20.90, p < .001, n = 66$).

Výsledky: Vliv absolutní pozice potvrzen

	INITIAL		FINAL		MEDIAL	TOTAL
DEF	61 (43.4)		85 (109.1)		61 (54.5)	207
INDEF	5 (22.6)		81 (56.9)		22 (28.5)	108
TOTAL	66		166		83	315

Hypothesis

- Initial bare NPs more likely to be definite (and final ones more likely to be indefinite).

Results

- Overall: Effect of position on definiteness confirmed ($\chi^2(2) = 38.64, p < .001, n = 315$).
- More definites / fewer indefinites in initial position than expected ($\chi^2(1) = 20.90, p < .001, n = 66$).
- More indefinites / fewer definites in final position than expected ($\chi^2(1) = 15.51, p < .001, n = 166$).

Výsledky: Vliv absolutní pozice potvrzen

	INITIAL	FINAL	MEDIAL	TOTAL
DEF	61 (43.4)	85 (109.1)	61 (54.5)	207
INDEF	5 (22.6)	81 (56.9)	22 (28.5)	108
TOTAL	66	166	83	315

Hypothesis

- Initial bare NPs more likely to be definite (and final ones more likely to be indefinite).

Results

- Overall: Effect of position on definiteness confirmed ($\chi^2(2) = 38.64, p < .001, n = 315$).
- More definites / fewer indefinites in initial position than expected ($\chi^2(1) = 20.90, p < .001, n = 66$).
- More indefinites / fewer definites in final position than expected ($\chi^2(1) = 15.51, p < .001, n = 166$).
- Medial position has no effect on definiteness ($\chi^2(1) = 2.23, p = .14, n = 83$).

Výsledky: Vliv relativní pozice nepotvrzen

	PREVERBAL		POSTVERBAL		TOTAL
DEF	28	(27.9)	33	(33.1)	61
INDEF	10	(10.1)	12	(11.9)	22
TOTAL	38		45		83

Hypothesis

- Preverbal bare NPs more likely to be definite (and postverbal ones more likely to be indefinite).

Výsledky: Vliv relativní pozice nepotvrzen

	PREVERBAL		POSTVERBAL		TOTAL
DEF	28	(27.9)	33	(33.1)	61
INDEF	10	(10.1)	12	(11.9)	22
TOTAL	38		45		83

Hypothesis

- Preverbal bare NPs more likely to be definite (and postverbal ones more likely to be indefinite).

Results

- Data in the table: The subset of medial (non-initial, non-final) bare NPs.

Výsledky: Vliv relativní pozice nepotvrzen

	PREVERBAL	POSTVERBAL	TOTAL
DEF	28 (27.9)	33 (33.1)	61
INDEF	10 (10.1)	12 (11.9)	22
TOTAL	38	45	83

Hypothesis

- Preverbal bare NPs more likely to be definite (and postverbal ones more likely to be indefinite).

Results

- Data in the table: The subset of medial (non-initial, non-final) bare NPs.
- Distribution of (in)definites is exactly as expected under the null hypothesis.
- I.e., no effect of relative position on definiteness
 $\chi^2(1) = 0.0013, p = .97, n = 83$.

Slovosled a určenost: Diskuze

- Korpusová studie potvrdila korelaci mezi umístěním holých NP a jejich určeností.
- Konkrétně prokázala korelaci mezi absolutní pozicí a určeností; relativní pozice vliv nemá.
- Relevance pro konkrétní analýzy této korelace.
- Inicialita svědčí pro korelaci mezi určeností a topikality.
- Post-hoc testy se zdají vylučovat vliv větněčlenské platnosti (subjekt vs. objekt), kterýžto faktor významně koreluje s pozicí ve větě (subjekty jsou z velké míry iniciální, objekty finální).

Slovosled, určitost a jedinečnost

Určité NP referují k jedinečným (sg), resp. maximálním (pl) referentům.

- (16) a. The boy arrived. (srov. A boy arrived.)
 ~> V relevantní situaci se nachází právě jeden chlapec.
- b. The boys arrived. (srov. Boys arrived.)
 ~> Přijeli všichni relevantní chlapci.

Výzkumná otázka: Odpovídají-li iniciální NP určitým, mají i tutéž sémantiku jedinečnosti, resp. maximality?

Hypotéza:

- (17) a. Chlapec přijel. (srov. Přijel chlapec.)
 ~> V relevantní situaci se nachází právě jeden chlapec.
- b. Chlapci přijeli. (srov. Přijeli chlapci.)
 ~> Přijeli všichni relevantní chlapci.

Experiment: covered box

Šimík & Demian to appear

- Vizualní podnět (obrázek)
  - Manipulace jedinečnosti (sg) či maximality (pl) referenta
- Větný podnět (audio)
  - Němčina: manipulace určitosti subjektu
  - Ruština: manipulace slovosledu a prozódie
- Závislá proměnná: výběr odkrytého či skrytého obrázku
- Očekávání:
  - Němčina: v podmínce určitosti zamítnutí odkrytého obrázku, není-li v něm splněna jedinečnost/maximalita
  - Ruština: v podmínce SUBJ $\leftarrow$ PRED zamítnutí odkrytého obrázku, není-li v něm splněna jedinečnost/maximalita

Design: Němčina

Němčina

- $2 \times 2 \times 2$ design
- Faktor URČITOSŤ: def vs. indef (within items)
- Faktor ČÍSLO: sg vs. pl (within items)
- Faktor OBRÁZEK: $\pm$ unique/maximal (within items)

Example of an item

(18) Die Lokomotive musste anhalten. the locomotive had.to stop	context
a. Der Waggon hat sich abgekoppelt. the carriage has REFL disconnected	def(sg)
b. Ein Waggon hat sich abgekoppelt. a carriage has REFL disconnected	indef(sg)
c. Die Waggonen haben sich abgekoppelt. the carriages have REFL disconnected	def(pl)
d. Waggonen haben sich abgekoppelt. carriages have REFL disconnected	indef(pl)

Design: Ruština

Ruština

- Faktor SLOVOSLED: s pred vs. pred s (within items)
- Faktor PROZÓDIE: s-prom vs. pred-prom (within items)
- Faktor ČÍSLO: sg vs. pl (within items)
- Faktor OBRÁZEK: $\pm$ unique/maximal (within items)
- Plné křížení nemožné (pred s & pred-prom není v daném kontextu přijatelné)
- celkem 12 podmínek

Example of an item

- (19) Lokomotiv dolžen byl ostanovit'sja. context
locomotive necessary was stop
- a. Vagon OTCEPILSJA. s PRED(sg)
carriage disconnected
- b. VAGON otcepilsja. S pred(sg)
carriage disconnected
- c. Otcepilsja VAGON. pred S(sg)
disconnected carriage
- d. ... plurals

Design: Obrázky

+unique/maximal

-unique/maximal

sg

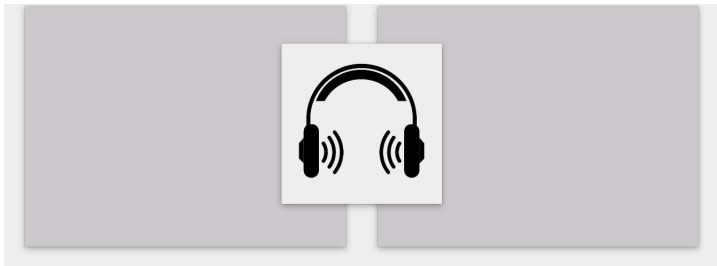

pl

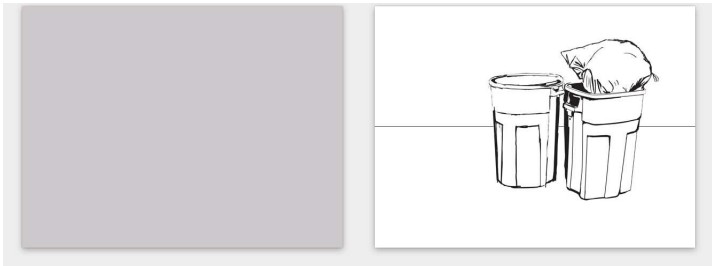
Design: Procedura

1. Účastník slyší větu (kontext+cílová) a vidí dva skryté („obrácené“) obrázky.

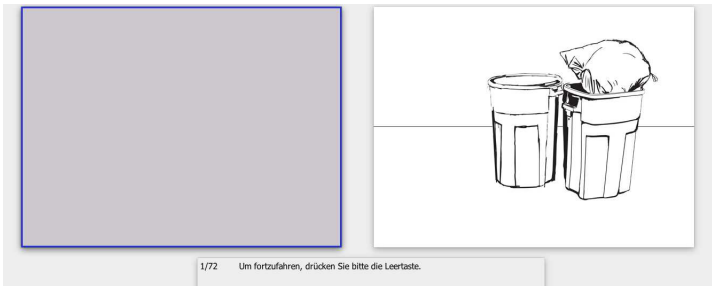
Design: Procedura

2. Jeden z obrázků je odkryt a účastník má určit (stisknutím šipky doprava či doleva), který ze dvou obrázků je podle něj ten, který zobrazuje cílovou větu.

Design: Procedura

3. Vybraný obrázek je ohraničen. Byl-li vybrán skrytý obrázek, není odkryt. Výběr skrytého obrázku tedy poukazuje na určitou nespokojenost s odkrytým obrázkem.

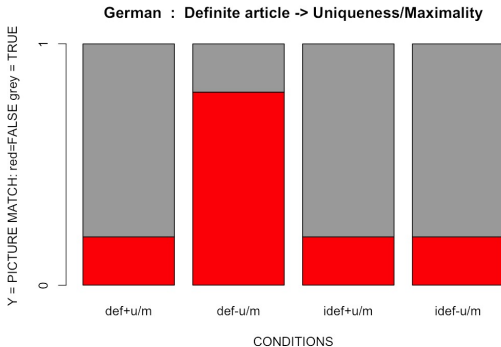

Design: Celkově

- 24 položek
- 48 výplněk (obsahujících další malé experimenty)
- Latin square design
- 48 účastníků na jazyk
- Statistika: Generalized linear mixed model fit by maximum likelihood (`glmer`-function of the `lme4`-package; R Core Team 2017).

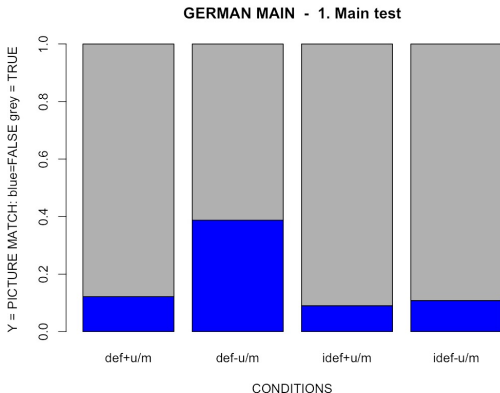
Němčina: Predikce

Hypotéza: definite & –unique/maximal → covered choice

Němčina: Výsledek

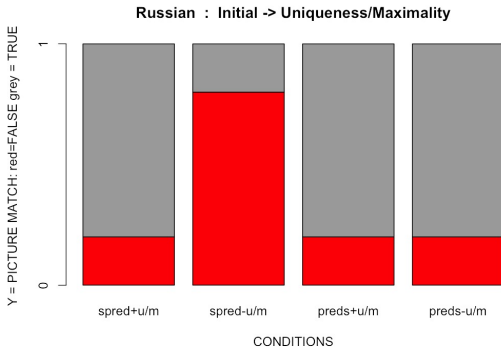
Hypotéza: definite & –unique/maximal → covered choice **potvrzena**

Int. DEFINITENESS*PICTURE TYPE significant ($z = 3.853, p < .001$)

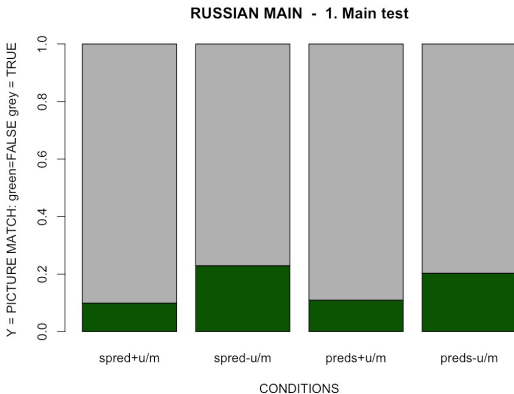
Ruština (slovosled): Predikce

Hypotéza: initial subject & –unique/maximal → covered choice

Ruština (slovosled): Výsledok

Hypothesis: initial subject & –unique/maximal → covered choice
nepotvrzeno

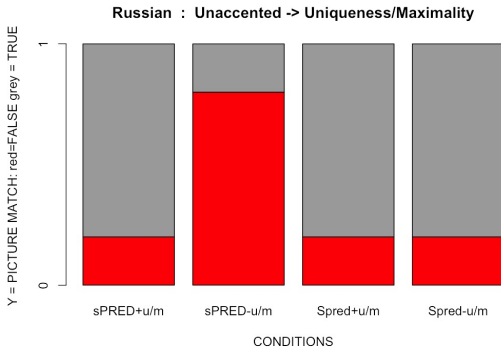

Int. ORDER*PICTURE TYPE not significant ($z = .837, p = .4$)

Effect of PICTURE TYPE significant ($z = 2.757, p = .006$)

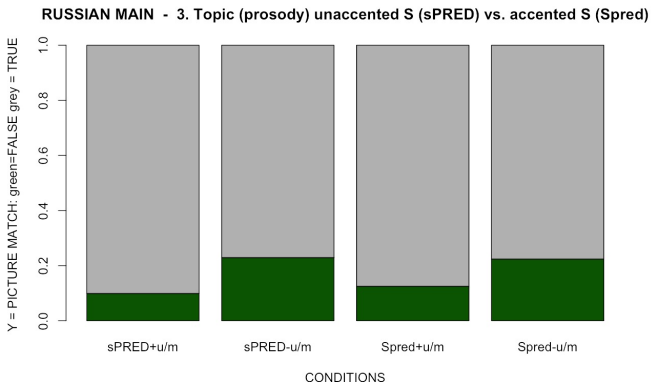
Ruština (prozódie): Predikce

Hypotéza: unaccented subject & –unique/maximal → covered choice

Ruština (prozódie): Výsledek

Hypotéza: unaccented subject & –unique/maximal → covered choice
nepotvrzeno

Int. PROSODY*PICTURE TYPE not significant ($z = .747, p = .5$)

Effect of PICTURE TYPE significant ($z = 3.528, p < .001$)

Experiment: produkce

Šimík & Demian in prep

- Němčina a polština
- Produkce vět, popisů obrázku
- Nezávislá proměnná:
  - jedinečnost/maximalita (obrázky)
- Závislá proměnná:
  - Němčina: určitost
  - Polština: slovosled
- Hypotéza:
  - Němčina: Více určitých NP v podmínce jedinečnosti/maximality
  - Polština: Více inciálních subjektů v podmínce jedinečnosti/maximality

Diskuze

Slovosled, aktuální členění a prozódie

- **Tradiční pohled:** Slovosled je využíván primárně pro aktuální členění, příp. výpovědní dynamičnost (dané $\leftarrow$ nové).
- **Naše zjištění:** Slovosled je v prvé řadě nástroj na optimalizaci prozódie. Aktuální členění, konkr. danost, je vyjadřováno primárně prozódicky, nikoliv slovosledně.

Slovosled, určenost, určitost, jedinečnost

- **Tradiční pohled:** Slovosled v jazycích bez členu může vyjadřovat totéž co určitost v jazycích se členy.
- **Naše zjištění:** Zatímco existuje korelace mezi (absolutní) pozicí NP ve větě a její určeností (korpus), neexistují přesvědčivé důkazy, že sémantika slovosledu je stejná jako sémantika určitosti (jedinečnost/maximalita) (experimenty).

Diskuze

Take-home messages:

- Slovosled je vysoce multifaktoriální jev.
- Zdánlivý vliv jednoho faktoru (aktuální členění) může ve skutečnosti být jen druhotný projev vlivu jiného faktoru (prozódie).
- Tradiční introspektivní přístupy mají evidentní meze při zkoumání těžko uchopitelných sémanticko-pragmatických jevů.
- Důkladný experimentální design může mnohé osvětlit.

References II

- Petrík, Stanislav. 1938. *O hudební stráně středoeeské věty [On the musical aspect of the Central Bohemian sentence]*. Praha: Filosofická fakulta University Karlovy.
- R Core Team. 2017. R: A language and environment for statistical computing. Vienna: R Foundation for Statistical Computing. <https://www.r-project.org>.
- Šimík, Radek & Markéta Burianová. to appear. Definiteness of bare NPs as a function of clausal position: A corpus study of Czech. In Tania Ionin & Jonathan Eric MacDonald (eds.), *Formal Approaches to Slavic Linguistics (FASL) 26: The Urbana-Champaign Meeting 2017*, Ann Arbor, MI: Michigan Slavic Publications.
- Šimík, Radek & Christoph Demian. in prep. Uniqueness and maximality in German and Polish: A production experiment. Manuscript, Charles University and Humboldt-Universität zu Berlin.
- Šimík, Radek & Christoph Demian. to appear. Definiteness, uniqueness, and maximality in languages with and without articles. *Journal of Semantics* <https://ling.auf.net/lingbuzz/004730>.
- Šimík, Radek & Marta Wierzba. 2015. The role of givenness, presupposition, and prosody in Czech word order: An experimental study. *Semantics & Pragmatics* 8(3). 1–103. <https://doi.org/10.3765/sp.8.3>.
- Šimík, Radek & Marta Wierzba. 2017. Expression of information structure in West Slavic: Modeling the impact of prosodic and word-order factors. *Language* 93(3). 671–709. <https://doi.org/10.1353/lan.2017.0040>.
- Struckmeier, Volker. 2014. *Scrambling ohne Informationsstruktur: Prosodische, semantische, und syntaktische Faktoren der deutschen Wortstellung*. Berlin: de Gruyter.
- Struckmeier, Volker. 2017. Against information structure heads: A relational analysis of German scrambling. *Glossa: a journal of general linguistics* 2(1). 1. 1–29. <http://doi.org/10.5334/gjgl.56>.
- Szwedek, Aleksander. 1974. A note on the relation between the article in English and word order in Polish (Part 1 and 2). *Papers and Studies in Contrastive Linguistics* 2. 213–225.
- Titov, Elena. 2012. *Information structure of argument order alternations*: University College London dissertation.
- Titov, Elena. 2017. The canonical order of Russian objects. *Linguistic Inquiry* 48(3). 427–457. <https://doi.org/10.1162/ling.2017.00249>.
- Velnić, Marta. 2017. *Ditransitive structures in adult and child language: The role of animacy and givenness*: University of Tromsø dissertation. <https://munin.uit.no/handle/10037/12197>.
- Velnić, Marta. 2019. The influence of animacy, givenness, and focus on object order in Croatian ditransitives. *Studia Linguistica* 73(1). 175–201. <https://doi.org/10.1111/stul.12094>.
- Weil, Henri. 1844. *De l'ordre des mots dans les langues anciennes comparées aux langues modernes*. Paris: Didier Érudition.
- Yano, Masataka & Masatoshi Koizumi. 2018. Processing of non-canonical word orders in (in)felicitous contexts: Evidence from event-related brain potentials. *Language, Cognition and Neuroscience* 33(10). 1340–1354. <https://doi.org/10.1080/23273798.2018.1489066>.